

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 52

Augusti 2007
ISSN 1103-4165

www.elinwagner.se

Moder jord, moderskap och moderlighet

är årets temat för Elin Wägner-dagarna på St Sigfrids folkhögskola 22-23 september. Tag med dig en god vän och kom, lär och låt dig inspireras. **Se bifogat program. Alla välkomna!**

Elin Wägner-dagen 12 maj 2007

började med årsmöte då vi bland annat avtackade avgående ledamoten *Lisbet Peterson* och hälsade tillträdande *Anette Björnson* välkommen. Anette bor i Lund och erbjöd sig att se till Elins grav på Norra kyrkogården.

Om småländska berättartraditioner talade *Eva Andersson* från Berättarnätet Kronoberg och lyfte särskilt fram Linné, Astrid Lindgren och Elin Wägner. Hur kommer det sig att dom blev sådana berättare – kan det bero på det småländska landskapet? Så drog hon skrönan om hur djävulen skapade Småland efter att ha sett Gud skapa Skåne. När Vår Herre fick se Småland blev han förskräckt, och gjorde smålänningen extra finurlig och påhittig för att han skulle kunna leva och försörja sig i det landskapet. Särskilt kvinnorna har varit starka överlevare, det syns i sagornas värld, där Blända är ett bra exempel.

Men egentligen är det kvinnorna som varit de stora sagoberättarna, ja den största av alla heter Scheherazade, hon som visade att det kan vara livsviktigt att kunna berätta sagor. Linnés värld var full av folktrons hemska väsen, t.ex. Näcken (spela aldrig Näckens polska!), och tack vare

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius så fanns dessa väsen beskrivna och tillgängliga i litteraturen för Elin och Astrid, om de ville kontrollera sina minnesbilder.

Sen berättade Eva en skröna om sin egen farmor, som varit sjuksköterska i Mongoliet och som t.o.m. lyckades övermanna en skock vilda vargar och ett gäng stråtrövare under en ökenfärd tack vare sina parlörfraser och en liten pistol, som Eva själv hittade i lönnfacket i farmors chiffonjé tillsammans med några grånande vargtänder. Ingen tvekan om att de kvinnliga sagoberättartraditionerna lever i Småland! /SHA

Medlemsavgiften 2007

är fortfarande 100 kr. I utlottningen bland de som betalat före 1 juni hade följande medlemmar tur och får en bok med posten: Nils-Ole Olsen, Köpenhamn, Edit Carlsson, Rockneby och Birgitta Sahlström Kastlund, Lund.

Res med till Wien

EW-sällskapet planerar en resa till Wien 24-28 april 2008 med *Elisabeth Auer*, som skrev förra årets Småskrift om Elin Wägner i Österrike, som guide. Resan planeras med SAS eller Austria från Stockholm och Köpenhamn med bra hotell centralt i Wien. Tyvärr blir resan ganska dyr, ca 8000 kr, men vi kan i gengäld utlova ett ovanligt givande Wienbesök. Anmäl ditt intresse till Marianne (mail eller telefon) **före 1 september**.

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.elinwagner.se

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@comhem.se)

08-30 69 07

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@vxu.se)

0470-77 5557

Världsbokdagen

firades på Stockholms stadsbibliotek i april med ett bokbord. Nyutgåvan av Väckarklocka gick åt som smör tack vare entusiastiska medlemmen och försäljaren *Nina Gahm*, som hjälpte ordföranden att "bekvinna" bokbordet.

Sommaren på Lilla Björka

Lilla Björka har under sommaren besökts av ca 800 personer. Det började med *Börje Svenssons* blomstervandring en vacker junisöndag, då vi med hjälp av Börje fick klart för oss att man inte behövde gå så långt från Lilla Björka för att kunna plocka ihop en ordentlig sommarbukett. Svartkämpar, mormors glasögon, smörblommor och johannesört – om alla kunde Börje berätta intressanta detaljer. Vi fick lära oss om användningen av blodrot, nässla och groblad i folkmedicinen, där mycket kunde betvivlas men en hel del visat sig innehålla verksamma substanser.

Juli månad är utställningstid och *Pernilla Norrmans* keramikutställning var det många som fascinerades av. De flesta föredrog att komma till Lilla Björka under pelargonutställningen, där *Veronica Wägner* för tredje sommaren i rad visade sina favoriter. Pelargonintresset verkar hålla i sig, och trots ganska många regnskurar kunde vi räkna in ca 500 besökare under de tre pelargondagarna.

Tack till alla som hjälpt oss att även denna sommar göra Lilla Björka till ett intressant utflyktsmål, tack till utställarna Pernilla och Veronica, tack till våra duktiga guider *Mia Felle* och *Kim Sörli* och tack till alla er som hållit huset öppet på söndagarna!

Nu trappar vi ner verksamheten och tar bara emot grupper efter bokning hos *Ulf Marken*, 0470-81614. I oktober kommer vi att avsluta säsongen med ett möte en söndagseftermiddag, då *Märta Pålsson* lovat berätta och visa bilder från Tolgs gamla prästgård, där hennes morfar var en av efterträdarna till Elin Wägners morfar Jonas Ekedahl. Närmare tidpunkt kommer i Kulturkalendern och i Smålandspostens kalenderium. /SHA

EW 2009

Sällskapet och Stiftelsen anordnar ett minnesår för Elin Wägner 2009, 60 år efter hennes död,

och planerar aktiviteter inte bara på Lilla Björka och i Växjötrakten utan över hela Sverige. "Minnesårsgeneralen" Marianne önskar kontakt med personer i olika delar av landet som kan ta kontakt med universitet, högskolor, studieförbund, föreningar på sin ort och inspirera dem till aktiviteter i Elin Wägners anda under året.

Kontakta Marianne för mer information!

Vi efterlyser citat

"Ord av Elin Wägner" hette en skrift med citat som kom ut 1994. Den är slutsåld sedan länge men efterfrågad! Dags att ge ut en ny citatbok? Här behöver vi hjälp av medlemmarna!

Citat saknas särskilt från följande böcker: Från det jordiska museet, Camillas äktenskap, Släkten Jerneplogs framgång, Den förödda vingården, Nyckelknippan, De fem pärlorna, Den odödliga gärningen, Svalorna flyga högt, Gammalrödja, Vändkorset, Hemlighetsfull, Vinden vände bladen, Spinnerskan. **Läs, skriv eller maila citat till redaktionen.** Glöm inte att ange bokens titel, utgåva och sidhänvisning.

Kvinnan, kärleken och kriget

var rubriken på ett seminarium om Elin Wägner på Poesidagarna i Nässjö i juni. *Maarja Talgre* från Sveriges Radio ledde en ibland animerad diskussion mellan *Birgitta Wistrand*, som nyligen doktorerat på Elin Wägner, författaren *Anita Goldman*, Väckarklocka 1999, poeten *Anna Jörgensdotter*, som citerade ur Väckarklocka när hon framträdde i litteraturprogrammet Babel på teve, samt Sällskapets ordförande.

För övrigt var det poesi för hela slanten, särskilt roligt var Poetry Slam på torsdagskvällen då unga poeter inte bara läste utan också agerade sina dikter. Landstinget i Jönköping sponsrade det mycket ambitiösa tredagarsprogrammet, som leddes av radiojournalisten och Elin-vännen *Ulla Strängberg*.

Bokmässan i Göteborg

Även i år (27-30 september) kommer de tre smålandsförfattarna Vilhelm Moberg, Pär Lagerkvist och Elin Wägner att dela monter på Bokmässan. Göteborgare som är intresserade av att hjälpa till i montern kan kontakta *Mona Nygren* (031 21 97 95), som organiserar vakt-hållandet i montern.

Bokmässan i Örebro 17-19 november

Vi hoppas också kunna delta i bokmässan i Örebro. Där är det *Ingrid Brånvall* som håller i tyglarna, kontakta henne på tel 019 222 305 eller 019.222305@telia.com om du vill hjälpa till.

En bra bok om K.J.

har varit min sommarläsning. Litteraturvetaren Carina Burman har givit ut *K.J. En biografi över Klara Johansson* på Bonniers förlag och den består av 459 sidor intressant läsning. Klara Johansson tillhörde Elin Wägners vänkrets, om än något i periferin. I Burmans levnadsteckning över K.J. får man en inblick i den feministiska värld som fanns i Stockholm under första delen av 1900-talet och särskilt (med Ulrika Knutsons ord) de ”marker befolkade av intressanta kvinnor som levat i parallella kulturella världar och kotterier, jämsides med de mer kända, manliga cirklarna.” I K.J.:s fall handlar det om att få leva ett intellektuellt och skapande liv tillsammans med den kvinna, Ellen Kleman, som hon älskade. Gemensamt arbetade de många år med att samla, kommentera och utge Fredrika Bremers brev. När Kleman efter 30 år av gemensamt boende avlider måste K.J., av hänsyn till de borgerliga släktingarna, avstå från att vara med vid jordfästningen, även om deras förbindelse var så etablerad att ”till och med Svenska Författareföreningen framförde sina kondoleanser” till K.J.

Klara Johansson (1875–1948) var samtida med Elin Wägner och de hade kontakt med varandra från 1913. Riktigt varm blev deras vänskap först under 20-talet, något som deras brevväxling vittnar om. ”Till K.J. kunde Elin anförtro sina kärleksbekymmer. Med Emilia kunde hon tala med Gud”, skriver Isaksson-Linder. Och det är till K.J. som Elin nyårsaftonen 1924 bittert klagar över männen, att det ”är ju så lite de vill

ha” i kärleksrelationerna. ”De vill ha biprodukterna men inte själva skatten i den fyndighet de tror sig muta in”. Redan en månad senare skriver hon dock efter den berömda slädfärden på Siljan tillsammans med Sigfrid Siwertz: ”Förresten tar jag tillbaks det jag skrev om männen sist. Jag börjar nästan tro på kärleken igen.”

1920-talet är också den tid när både Elin och K.J. arbetar tillsammans med *Tidevarvet*, Elin som

motvillig redaktör och K.J. som knivskarp och frispråkig kolumnist under rubriken ”Anmärkingar”. När läsarna tyckte att hon blev alltför svårtillgänglig övergick hon till att under många år skriva personligt och inläggande om litteratur. Titlarna på några av de få böcker hon själv gav ut, *Det speglade livet. Memoarer från bokrummet* (1926) och *En recensents baktankar* (1928), vittnar om hennes viktiga roll som samhällsmedveten och kritisk litteraturförmedlare. För kvinnorna kring Fogelstad med sin entusiastiska och optimistiska vilja att till varje pris få in kvinnorna i det politiska livet blev hennes analytiska och satiriska skärpa ibland lite svårsmält. Flera år senare skriver dock Elin i ett brev till K.J.: ”Hur aningslöst man levde i sin rösträttsyra, i sina stora hattar och sina långa kjolar ...”

Mot slutet av livet möttes de igen i gemensamma intressen. Klara Johansson blev en pålitlig manusläsare av Elin Wägners Lagerlöfbiografi, som hon också hjälpte till att vidarebefordra en del material till. När sedan Elin tog på sig Akademiens uppdrag att skriva en bok om Fredrika Bremer, var det självklart att hon vände sig till Bremerspecialisten K.J. Tyvärr var då båda författarna märkta av sjukdom och Elins bok blev som vi vet bara ett fragment. Vid K.J.:s död i oktober 1948 skriver Elin Wägner en uppskattande runa i *Idun*, men då har hon själv bara några månader kvar att leva. Emilia Fogelklou, bådads vän, överlevde dem i många år och i en artikel i *Idun* nr 50/1950, ”Två kvinnor mötas”, tecknar hon ett fint porträtt av dem. Om Emilia Fogelklou och Elin Wägners olika insatser under 1900-talet har vi kunnat läsa i flera goda biografiska böcker. Nu kompletteras bilden genom Carina Burmans verkligt läsvärda bok om K.J., en alltför förbisedd kvinna i den kvinnornas frigörelsekamp som vårt moderna samhällsliv vilar på. /SHA

Omläst och kommenterat

Elin Wägners Småland - i dag är rubriken på en 300 sidor tjock volym där författare i Smålands författarskap ger sin personliga syn på Småland – med avstamp just i *Tusen år i Småland*. Intressant och omväxlande läsning men boken hade mått bra av en tuffare redaktör! Boken kan beställas direkt från www.faus.se för 305 kr inkl moms och frakt samt säljs på Lilla Björka till specialpris. /mes

Miljörutan

Jag tvättar aldrig något i 90 grader! Och mycket känns och ser rent ut efter 40 graders tvätt – speciellt när det får torka utomhus! Om solen skiner blir den vita tvätten riktigt ordentligt vit, speciellt på våren. Minns hur Märit i Mobergs *Mans kvinna* lade ut sina nyvävda linnelakan för blekning i vårsolen!

Men hur påverkar tvätt i tvättmaskin miljön? Jag läser i nyutkommen bok *Klimatsmart* (Alfabeta förlag) – ”om jag tvättar två maskiner i veckan i 40 grader istället för 60 kan jag spara drygt 100 kg koldioxidutsläpp per år”.

Innan de moderna tvättmedlen fanns användes bland annat lut gjort av björkaska. Jag har använt tvättlut i maskinen och det fungerade bra. I *Iduns hjälpreda* från 1892 rekommenderas tvätt av ömtåliga tyger i den vätska som kramas ur råriven potatis blandat med tvålatten. Snällt för naturen!

Vi tvättar nog mer än vad som är nödvändigt för ibland räcker det faktiskt att vädra kläderna. När Elin och hennes vänner diskuterade hög levnadsstandard på 40-talet torkades tvätten utomhus eller under vintern - på vinden! Så doften och naturblekning fanns där. Men nog är det skönt att ha tvättmaskin! /Karin Sahlström

En sista rapport från min läshörna

Elin hette nog inte Wägner för ro skull, ty hon ter sig som just vägröjare. När jag nu ser tillbaka på året med Elin i knäet, eller på bröstet vid sängdags, så kan jag oftast inte skilja den ena boken från den andra. De framstår som en enda lång resa. Lästekniskt gjorde jag det felet, att jag inte tog paus efter avslutad bok, så att innehållet hade kunnat sätta sig. Visserligen försökte jag göra så, men då kom abstinensen och tvingade mig till biblioteket för att hämta nästa "drog".

Min mening var, att, efter *Väckarklocka* och *Vinden vände bladen*, läsa hennes verk i tidsföljd. Vårt kommunbibliotek visade mig alla titlar på sin dator, varvid jag började från början, trodde jag. Med tiden visade det sig dock, att bibliotekets lista var ofullständig. Så fick jag börja om från en annan "början", varvid det uppstod två parallella tidsföljder. Som avslutning på året med Elin läste jag Boel Hackmans biografi *Elin Wägner*. Den ställde i någon mån

tiden tillrätta i minnets panorama över Elins produktion. Biografin blev även ett "kitt" som fogade kedjan av EW-böcker så, att jag nu något så när kan se var och en i den ordning de gavs ut.

Även om böckerna ännu i viss mån strävar efter att flyta ihop, så är det några som sticker ut. Det är *Åsa Hanna*, *Den befriade kärleken*, *Silverforsen*, *Svalorna flyga högt*, *Vändkorset*, *Tusen år i Småland*, *Fred med jorden* samt *Väckarklocka*. Feminismen, som jag där mötte, syntes mig inte särskilt lik den som vi får bekanta oss med idag. Sålunda tror jag att Elin skulle gilla den nyutkomna boken *Könet sitter i hjärnan*, ett alster som går på tvärs mot dagens feminism. Här får jag också en känsla av att Hackman inte är helt enig med Elin, men jag kan ha fel.

Miljöfrågan tog Elin upp långt innan nationen lärt sig stava till detta ord. Alltså blev hon missförstådd, feltolkad. I vår tid skulle *Fred med jorden* och *Väckarklocka* kunna utgöra kurslitteratur, ty så fräscha är de, fast de snart fyller 70. Elin och vännen Elisabeth Tamm var så fjärrskådande i tidsrummet, att de skrev lika mycket för våra dagars barn. Frågan är bara, hur man går tillväga för att vår miljöhotade värld ska ta vägröjaren Elin till sig. /Ingvar Nilsson

Mediatan

”Ett testament” föreslår Ulrika Kärnborg i sin recension i DN av Maria-Pia Boethius o-roman *Mediatan* som kom ut i våras på Leopard förlag. En rasande bok av en rasande författare/journalist, som kackar i sitt eget bo, tänkte jag och beundrade Maria-Pias mod. Boken fick mig också att tänka på Elin Wägner och hennes *Väckarklocka* som jag läste parallellt i den nya pocketutgåvan. Det som saknas i *Mediatan* är humorn, som fungerar så avväpnande när Elin dukar upp sina sanningar. Det är risk för att de som mest borde beröras av *Mediatan* värjer sig. Överdriver Maria-Pia? Hur stor är egentligen medias makt över våra liv och våra själar? /mes

Läs *Mediatan* och berätta vad du tycker!

NÄSTA NUMMER AV BERGSLUFT kommer i december tillsammans med årets Småskrift. Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser **senast 1 november**.